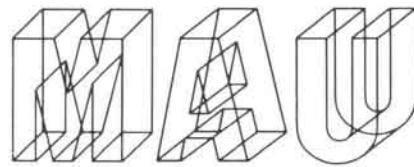

Slonovača

AFRIČKA SLONOVAC
Narcisa Knežević

MUZEJ AFRIČKE UMETNOSTI
Zbirka Vede i dr Zdravka Pečara

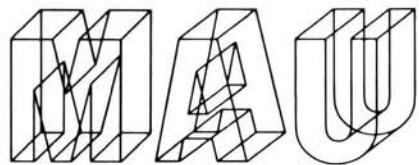

Slonovača

AFRIČKA SLONOVAC

Narcisa Knežević

Mart/maj 1985

MUZEJ AFRIČKE UMETNOSTI

Zbirka Vede i dr Zdravka Pečara

Beograd, Andre Nikolića 14

Afrička slonovača

Pokušaji da se predstavi umetnost Afrike oduvek su se suočavali, bar što se tiče njenih tumača, sa svojevršnom tajnovitošću prostranog afričkog kontinenta. Afrička umetnost, vekovima podcenjivana ili nedovoljno shvaćena, a po svojoj prirodi podložna propadanju i nestajanju, malo poznata i zbog nedostatka pisanih svedočanstava, i danas je veliko neistraženo područje. Naš pokušaj da predstavimo deo te umetnosti suočen je sa sličnim činjenicama i problemima. Ovoga puta reč je o umetnosti slonovače, čije izvesne primerke prikazujemo na izložbi. Zbirka je načinjena tako što smo za predmetima tragali ovde, koristeći dobru volju, dobar ukus, poznavanje i sklonosti ne retkih sakupljača i ljubitelja afričke umetnosti kod nas, kao i zbirku Vede Zagorac i dr Zdravka Pečara. Zahvaljujući predusretljivosti kolezionara u prilici smo, da dovoljno tipičnim i reprezentativnim eksponatima prikažemo deo slonovače u Africi, njen razvoj, moguću tipologiju i perspektive.

Malo je materija koje pobuđuju toliko oduševljenja i želje za posedovanjem, kao što je to slonovača. Sva društva, sve civilizacije, upotrebljavale su slonovaču da bi slavile bogove, otklonile zle sile, ili jednostavno kao nakit ili ukras. Istina, tokom vekova bilo je i takvih mišljenja da je slonovača hladan, pa i odbojan materijal. Tako je ova prirodna dragocenost povremeno izlazila iz mode – da bi se ponovo vratila u umetnost. Ipak, riznice svetske umetnosti, od drevne indijske, afričke, islamske, vizantijske ili zapadnoevropske ne mogu se ni zamisliti bez skupocenog prisustva te organske materije koja se može rezati, obradivati i oblikovati.

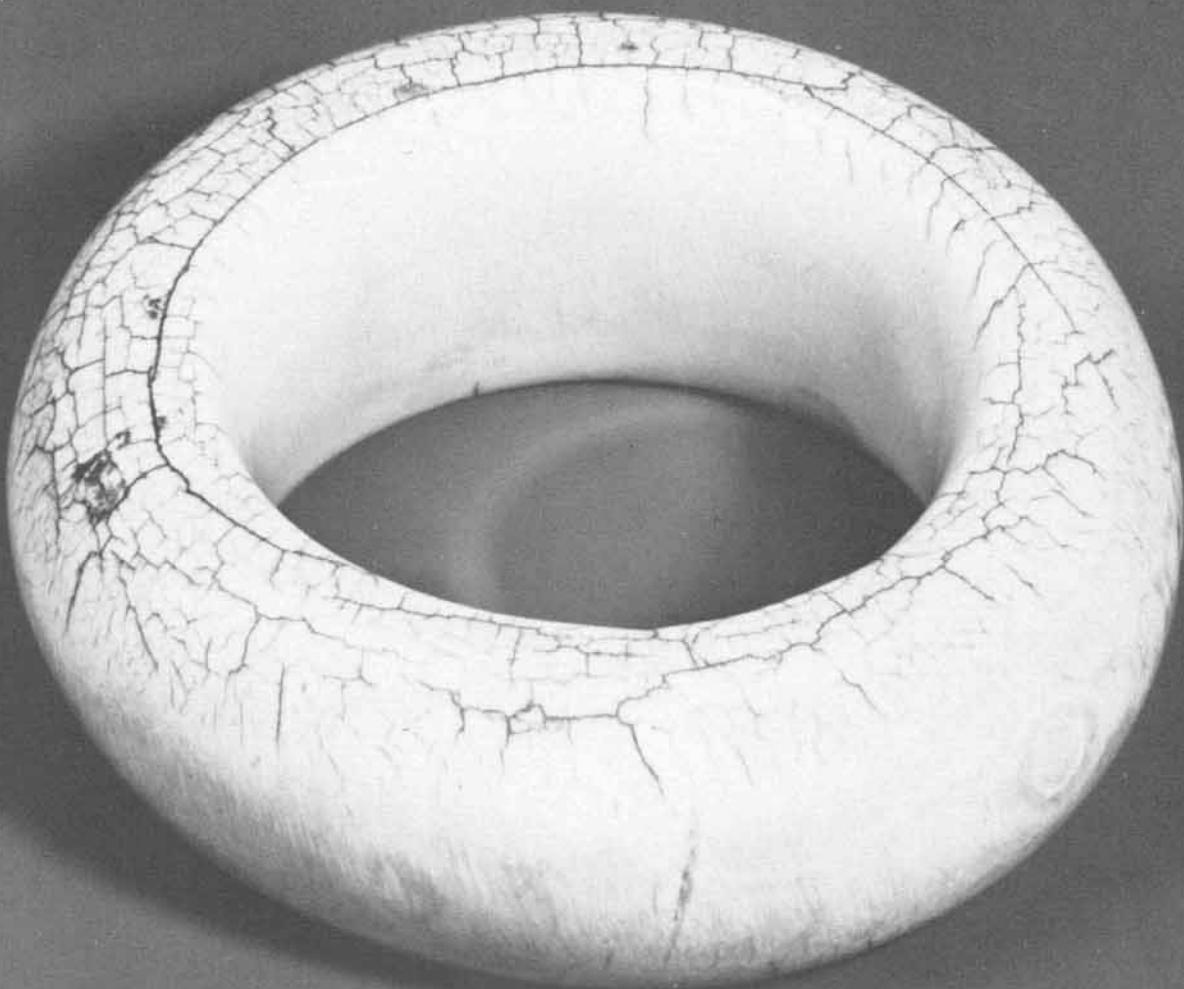
U mnogim zapisima o Africi, slon je uzdignut do simbola, ponekad i sinonima za tajanstvenost afričkih svetova. Velike civilizacije starog sveta posmatrale su slona kao simbol postojanosti i nepromenljivosti, inteligencije i mudrosti. Po nekim verovanjima, slon ima ulogu kozmofora – životinja koja nosi svet: kao karijatida pojavljuje se na brojnim spomenicima.

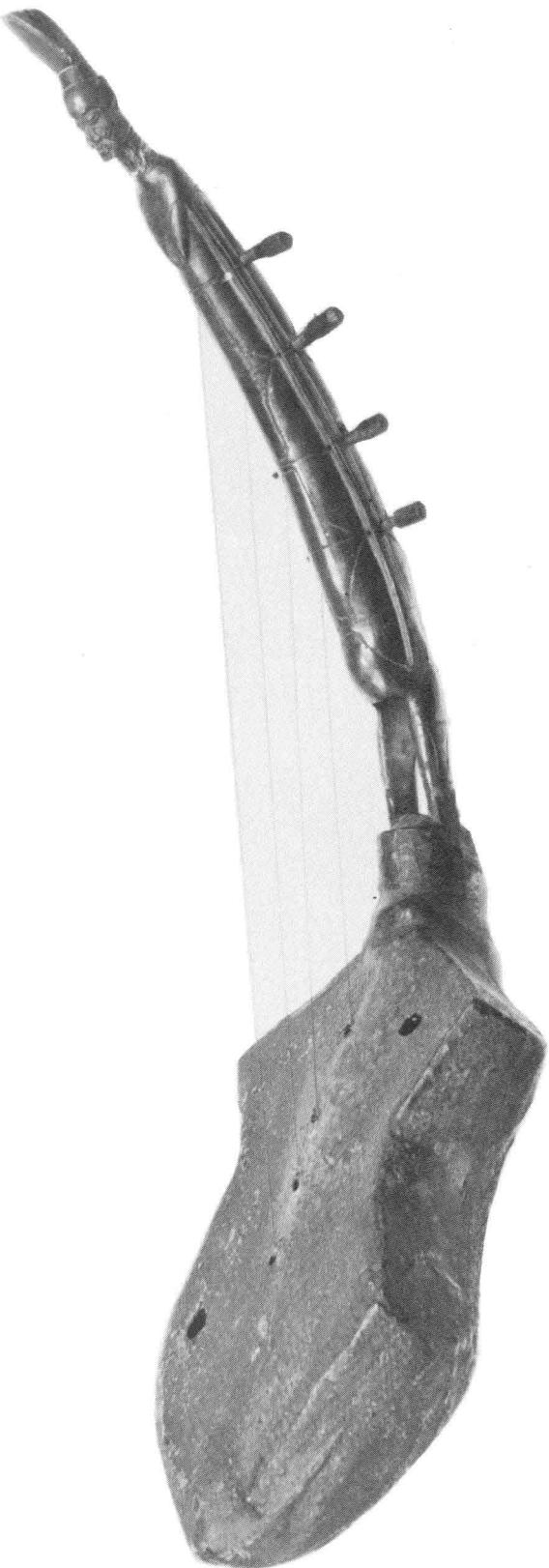
Njegova simbolična i sveta vrednost sačuvala se u Africi do naših dana. Tako, naprimjer, slonove-karijatide srećemo kod naroda Ašanti u Gani, kao motiv na stolicama-prestolima koje imaju posebno religiozno značenje. Kod stanovništva severnog Gabona božan-

42 STATUETA SA TRI LIKA, SLONOVACHE, LEGA, ZAIR.
VLASNIŠTVO PORODICE TRČKA.

74 NARUKVICA SILONOVAČA, KENIJA.
VLASNIŠTVO PORODICE TRČKA.

20 HARFA KUNDI. SLONOVACA, DRVO I ZMIJSKA KOZA.
MANGBETU, ZAIR.
VLASNIŠTVO DR LJUBICE ĐORĐEVIĆ.

ski tvorac, utemeljitelj, manifestuje se u obliku slona, tako visokog da svojim plećima pridržava nebeski svod. Kod naroda Baule u Obali Slonovače postoje kraljevska vrata sa reljefnim prikazima slona, jer prema verovanju ovog naroda slon simbolizuje snagu, napredak i dugovečnost. Veoma često, slon je atribut kraljevske moći, ali i kraljevske mudrosti, budnosti i opreznosti. Slon je, dakle, u Africi smatran olicenjem moći, slonovača je tradicionalno pripadala kralju, a sam kralj se, po verovanju nekih afričkih naroda, posle svoje smrti pretvarao u slona ili lava. U šumama Obale Slonovače i Kameruna opasni ili neuhvatljivi slon smatran je reinkarnacijom umelog vođe.

U vremenima koja su prethodila novčanoj privredi i upotrebi vatrene oružja, lov na slonove bio je monopol nekoliko visoko specijalizovanih afričkih populacija ili profesionalnih lovaca grupisanih u posebna udruženja.

Rituali prilikom lova su od velikog značaja i odvijaju se po utvrđenom redosledu: od ubijene životinje traži se oproštaj za tu neizbežnu smrt, zatim se kljove odstranjuju samo u prisustvu onih članova društva koji su prošli čin inicijacije, a jedna kljova se, po pravilu dodeljuje starešini zajednice, kralju.

Na kraju se priređuje ceremonijalna igra, da bi se umirio duh žrtve. Kod Pigmeja u Centralnoj Africi priređuje se posebna igra nazvana Edzingi, veoma složene i uvek ustaljene koreografije, koju priređuju lovci da bi proslavili svoj uspeh kada ubiju slona izuzetne veličine i sa naročito dugačkim kljovama. Mitska životinja, Edzingi, predstavljena igračem odevenim u kostim od rafije, pojavljuje se usred seljana, lovci se tiskaju oko njega, dok ovaj, izvodeći akrobatske spirale uz pesmu i pljesak posmatrača, na kraju, gotovo u transu, ne padne na zemlju. Igra Edzingi ima za cilj da smiri duh mrtvog slona zahvaljujući ponovnom prikazivanju njegove agonije i smrti[1].

Afričke zajednice pokazuju se kao najkompletniji korisnici ulovljene životinje, koristeći meso slona za ishranu, izrađujući od kože štitove i druge različite upotrebljive predmete, od ušiju membrane za kraljevske bubenjeve, od repa mahalice za insekte i narukvice, i najrazličitije ukrasne i upotrebljive predmete od slonovskih kljova.

Slonovača je u Africi od najranije istorije, zajedno sa zlatom, a ponekad i više od njega, bila glavna izvozna roba, prenošena dolinom Nila ili karavanskim putevima preko Sahare. Slonovača Centralne i Istočne Afrike prenosila se najvećim delom do Egipta, da bi kasnije krenula put Evrope i njenih moćnih srednjevekovnih država, smatranih, u ono vreme, jedinim i suvere-

nim centrom sveta. Ukuš renesansne Evrope diktirale su Italija i Francuska, čiji su vladari i aristokrati veoma cenili afričke i azijske predmete, egzotizme i orijentalizme svake vrste. Tako su pored mnogih drugih brodovlasnik iz Dijepa, Ango, i nadvojvoda iz Tirola, Ferdinand, u svojim kolekcijama imali slonovaču iz Afrike. Stolećima je afrička slonovača krasila privatne zbirke evropskih vladara i aristokrata, takozvane kabinete retkosti i kurioziteta, da bi vremenom postala i inventar najvećih svetskih muzeja.

Uporedo sa Evropljanima, Arapi su vekovima tragali za plemenitim afričkim materijalom – slonovačom. Poznato je da je islamska umetnost oduvek cenila i mnogo upotrebljavala slonovaču, za arhitektonsku dekoraciju, intarziju i raznovrsne ukrase.

Posle viševekovnog korišćenja prirodnih izvora, nemilosrdnog lova u afričkim šumama i savanama, slonovače je bivalo sve manje. Lov je dostigao velike razmere pred I svetski rat, tako da su slonovi u određenim oblastima, pogotovo u savanama, bili gotovo istrebljeni.

Slonovača je u Africi sinonim bogatstva i čest atribut kraljevske moći. Kroz istoriju su vladari najčešće za sebe uzimali svu slonovaču ili barem po jednu kljovu, po pravilu onu kojom je životinja pri padu najpre dodirnula zemlju[2]. U oblastima Velikih jezera postojali su čak kraljevski prestoli sa slonovskim kljovama umešto nogu. Slonovača je i u samoj Africi bila predmet sakupljanja bogatstva: legendarna polja zvana groblja slonova – bila su, izgleda, samo rezitori izvesnih afričkih vladara koje su pustolovi opljačkali, a zatim izmislili prihvatljivu priču da njome opravdaju krađu[3].

Sirova ili obrađena, slonovača je cenjena u svim afričkim društвima. Vrhovi kljova služili su kao novac, često i kao miraz, a predmeti od slonovače, koja je nazivana i belo zlato, bili su znak bogatstva i ličnog prestiža.

Nakit od slonovače – narukvice, grivne za noge, ogrlice, naušnice i maske-privesci – izrađivan je u gotovo svim delovima Afrike. Često je i samo posedovanje ovog nakita imalo posebnu društvenu ulogu.

Tako je u Nigeriji, u mestu Onitša održavan naročiti ceremonijal slonovače, prilikom dodeljivanja titule OZO[4]. Titula je označavala rang bogatih ljudi, a moglo su je dobiti i žene, ukoliko su posedovale nakit od slonovače. Uz dobijanje titule bila je vezana značajna svečanost, a deo rituala je bilo očišćenje slonovače, koje je obavljao sveštenik. Žene su za tu prilike nosile belu odeću, a uz nju narukvice i grivne za noge od slonovače – jednostavne kolutove od sećene slonove kljove, nakit ponekad težak i preko pedeset kilograma. Ivice ovako rezanih kolutova bile su veoma oštре, pa su se grivne za noge, da ne bi ozledile udove, navlačile na

28 STATUETA, KOST, ZAIR,
VLAŠNIŠTVO PORODICE TRČKA.

članke i gležnjeve preko omotanog belog platna. Žene su želete da imaju ovaj nakit, simbol bogatstva i moći, iako je i samo stavljanje i skidanje ovih ukrasa bilo mukotrpo.

Nakit od slonovače srećemo i u Istočnoj Africi, kod nomadskog naroda Samburu, iz severne Kenije. Poseđovanje predmeta od slonovače bilo je znak statusa ratnika, morana[5]. Posle obrezivanja i ceremonijalnog uvođenja u ratničko doba, mladići su sticali pravo da nose par naušnica od slonovače. Za ovaj trenutak, podvrgavani su velikim pripremama u dečačkom dobu. Kod Samburua, velika pažnja posvećena je ličnom ukrašavanju i detaljima odeće, frizure, nakita, i svaka, i najmanja izmena lične dekoracije obeležavala je bitnu promenu u statusu. Još jednom je slonovača u Africi označavala moć i društveni položaj.

Slonovaču – od iskona obožavanu kao simbol snage i središte magijskih sila, izvanredno obrađuju mnogi afrički narodi, uprkos tvrdoći materijala i često, najjednostavnijem oruđu za obradu.

Osim narukvica i naušnica jednostavne izrade, kod mnogih afričkih naroda susrećemo nakit rezbaren sa izuzetnim smisлом, tako da često ukrasi predstavljaju prava mala remek-dela skulptorskog umeća. To se posebno odnosi na maske-amulete, koje su imale i funkciju nakita. Izrađene od slonovskih kljova, zuba nilskog konja, krivih zuba afričke divlje svinje ili životinjske kosti, minijaturne maske nosile su se kao amuleti i označavale rang članova tajnih društava. Za vreme skupova i ceremonijalnih igara, nosile su se na čelu, iznad šake, na ramenu, o pojasu ili su se jednostavno držale u ruci. Eksponati na izložbi su iz Gvineje, načinjeni su od kosti, a izvanredni primeri ove mikroskulpture sreću se u gotovo svim delovima Zapadne i Centralne Afrike. Ponekad, kao kod naroda Pende u Zairu, maske amuleti su istovetna, samo umanjena varijanta maski od drveta koje su zaklanjale lice za vreme obreda inicijacije. Ove male maske pripadnici naroda Pende nose kao amajliju. Bio je to znak da su prošli kroz ritual inicijacije[6].

Pored minijaturnih maski, karakteristični primerci afričkog autentičnog vajarstva na izložbi su i statuete od slonovače ili kosti. Poznato je na osnovu mnogih izvora, da u Africi već stoljećima traje umetnost rezbarenih figura od slonovače, nezavisno od bilo kakvih uticaja sa strane. Te statuete su možda najtipičniji predmeti tradicionalnog rezbarstva, značajni zbog svoje sasvim određene uloge u afričkim zajednicama. Zbog toga ćemo ovaj tip skulptura opširnije objasniti na primeru statueta Lega iz Zaira, koje se i iz kulnih i iz estetskih razloga smatraju sasvim tipičnim. Celokupna umetnost naroda Lega posvećena je udruženju Bvami, religioznom i društvenom savezu kome pripadaju odrasli oba pola[7]. Bvami ima ulogu političkog

34 ŽENSKA FIGURA KOST ZAIR,
VLASNIŠTVO DR LJUBICE ĐORĐEVIĆ.

43 STATUETA SA DVA LIKA. SLONOVAČA. LEGA. ZAIR.
VLASNIŠTVO PORODICE TRČKA.

organa i oslonac je kolektivne svesti, a osim toga je i središte različitih aktivnosti: ceremonijalnih igara, ukrašavanja, vajarstva. Članovi Bvamija bili su raspoređeni po složenoj hijerarhijskoj lestvici: pet stepena za muškarce i tri za žene, a statuete od slonovače bile su označene određenih stepena. Istraživač Bibik (Biebuyck) bio je u retkoj prilici da zabeleži detalje jednog obreda inicijacije najvišeg stepena[8]. Korpa sa svetim predmetima najpre se nosi u kolibu izgrađenu specijalno za tajne rituale; za vreme pesme posvećeni mažu statuete palminim uljem, da bi ih ispunili moćnom životnom snagom. Za to vreme – izvan kolibe počinju pesme i ritualni plesovi, dok dva nova člana izlaze iz svete kolibe noseći svaki po jednu statuetu. Na kraju pesme, statue se, okrenute jedna drugoj leđima, postavljaju u sredinu skupa, čineći tako, svojim prisustvom, neodvojivo jedinstvo sa ceremonijalom Bvamija.

Prelazak iz jednog u drugi stupanj hijerarhije Bvamija dobijao se prolaskom kroz ritualna iskušenja, ali i posebnim troškovima: predmeti-oznake pokazivali su pravo mesto svojih vlasnika u hijerarhiji društvenih priznanja i ličnog prestiža. Stoga se, po nekim autorima omiljenost statueta ne može objasniti samo religioznim kultom, predstavljanjem predaka, fetišizmom ili slikovitim prikazivanjem dobrih i zlih duhova; za društveni život one su i značajni predmeti prestiža[9].

Kultne statuete od kosti ili slonovače kod naroda Lega su antropomorfne. Odlikuju ih čvrsti i pojednostavljeni oblici, umnoženi likovi, konkavna lica, često u obliku srca, sa delikatnim usnama i špicastom bradom, i očima u obliku kauri školjki. Obično su uglasnih formi i rudimentarno obrađenog torza i udova. Iako malih dimenzija (oko 15 santimetara visine), statuete poseduju veliku izražajnost i monumentalnost. Lepotu ovih, po mišljenju mnogih, pravih remek-dela afričke skulpture, upotpunjuje patina, nastala dodavanjem posebnog pigmenta dobijenog od drveta tukula. Ponekad je patina slonovače skupocene mrko-crvene boje sa zlatnim prelivima, a postiže se višestrukim premazivanjem tamnim uljima. Statuete Bvamija su u svakom slučaju priznate kao najupečatljiviji umetnički predmeti Centralne Afrike. One otkrivaju umetnički duh naroda Lega, koji više ceni jednostavnost i ravnotežu nego baroknu razigranost površina. Ono što je možda neobično za evropskog tumača, kada je u pitanju plastika, jeste činjenica da je kod Bvamija vizuelni doživljaj usko povezan sa taktilnim. Ove statuete isto su toliko namenjene dodiru koliko i vizuelnom, a time se mogu objasniti i njihove srazmere po meri čovekovih ruku.

Posebni obredi Bvamija zahtevali su upotrebu naročitih kašika od slonovače, nazvanih kalukili. Kao pribor za jelo služile su za uzimanje mesa mravojeda[10], koje je bilo namenjeno isključivo nekolicini dostojan-

64 STATUETA, SLONOVAC, RUANDA,
VLASNIŠTVO VEDE ZAGORAC I DR ZDRAVKA PEĆARA.

47 KAŠIKA KALUKILI. SLONOVAČA. LEGA. ZAIR.
VLASNIŠTVO DR LJUBICE ĐORĐEVIĆ.

stvenika. Pojedini primerci kašika imaju veoma elegantnu formu i finu patinu, a najlepše su one geometrijske ili antropomorfne stilizacije. Sveden i shematisovan prikaz ljudskog tela, u najboljoj je tradiciji afričkog shvatanja lepog.

Izuzetnim estetskim odlikama ističu se i statuete iz Ruande, načinjene od mlečno bele slonovače. U Centralnoj Africi čest je motiv žene koja pokriva grudi ili stidno mesto, predstavljajući simbol plodnosti i materinstva. Ovalni likovi, oblik obrazu i ogromnih očiju koje dominiraju, uobličavaju snažne idealizovane portrete. Ove antropomorfne predstave su stilizovane, a istovremeno i tako bliske prirodi i životu. Upravo njihova svojevrsna idealizacija i težnja ka apstrahovanju individualnih crta doprinose utisku harmonije i lepote.

Figure materinstva naglašavaju misteriju i snagu života kroz čvrsto izvajana tela i smireno lice koje prihvata životno dodeljenu ulogu. Sugestivni primerci ovoga tipa skulpture, kao da ukazuju na zaštitničku snagu žene, koja u svakoj sferi života pomaže i čuva od zla.

Muzički instrumenti su posebno područje tradicionalnog skulptorskog stvaralaštva u Africi. Telo ili vrat žičanih instrumenata, postolja ili zidovi tam-tama, drške zvona ili površine rogovala-truba često su upotpunjeni skulpturom ili samo reljefnim prikazima. Od slonovače su u Africi najčešće izrađivani rogovali-trube, inače drevni muzički instrumenti svih civilizacija. U tradicionalnim afričkim društvima rog od slonove kljove bio je instrument svetovnog ili verskog starešine, i kao takav deo onih običaja i ceremonija od kojih je zavisila sudbina celog stanovništva. U drugim slučajevima, rog je bio instrument posebnih udruženja, koja su ga upotrebljavala samo u određenim prilikama kao što su lovački pohodi, obrezivanje i inicijacije, pogrebne ceremonije, sezonski obredi ili poljski radovi. U nekim oblastima, kao u Gani, plemenski kralj je imao orkestar rogovala, koji ga prati na putovanjima ili na svečanostima na kojima on lično prisustvuje[11]. I danas, u savremenoj Gani ova tradicija se održava, pa šef države na različitim svečanostima prate orkestri rogovala.

Kraljevski rogovali bili su ponekad takvih dimenzija, da su za izvođenje na njemu bila potrebna dva čoveka iz kraljevske pratinje, jedan da drži kljovu, a drugi da na njoj svira. Rogovi od slonovače starog kraljevstva Benin, na tlu današnje Nigerije, prava su umetnička dela, koja se ističu bogatstvom motiva i prefinjeničću rezbarskog stila. Zidovi roga ukrašeni su figuralnim motivima, a na vrhu je ponekad ljudska figura.

Izloženi primerci potiču iz Zaira, i jednostavnije su izrade od primeraka iz Benina. Njihova lepota je najvećim delom u lepoti samog prirodnog oblika, finoj

29 AKUABA, LUTKA PLODNOSTI, SLONOVACA, AŠANTI, GANA.
VLASNIŠTVO VEDA ZAGORAC I DR ZDRAVKA PEĆARA.

31 STATUETA, KOST. ZAIR.
VLAŠNIŠTVO PORODICE TRČKA.

reljefnoj obradi površine i boji patine.

Jedan od najlepših afričkih muzičkih instrumenata je harfa naroda Mangbetu, kundi.

Kraljevstvo Mangbetu, na severoistoku današnjeg Zaira, bilo je na svom vrhuncu krajem 19. veka, gde je pod okriljem dvora stolećima stvarana samosvojna vajarska umetnost. Odbleske ove sjajne umetnosti dočarava naš primerak harfe kundi, instrumenta afričkih griota, tradicionalnih svirača i narodnih pesnika. Kundi je prefinjeni rad: telo instrumenta je oblo, od drveta presvućenog zmijskom kožom, a vrat od rezbarene slonovače. Taj deo ovog autentičnog instrumenta načinjen je, zapravo, od bojene slonovače, sa izvanrednim ženskim poprsjem na vrhu. Lik neosporno svedoči o idealu ženske lepote kod Mangbetu, sa bademastim očima, dugim nosem i stilizovanom visokom frizurom. Crte lica modelovane su sa izuzetnom pažnjom, a vajarski postupak svedoči o delikatnom osećanju umetnika za materiju. Vrat harfe obrađen je sa prefinjenim poznavanjem stila, i ukoliko ga posmatramo samostalno, kao skulpturu, odaje klasično dostojanstvo afričke dvorske umetnosti.

Slonovača kraljevstva Benin, na teritoriji današnje Nigerije, neosporno je vrhunac afričke dvorske umetnosti. Benin je za zapadnu Afriku bio ono što je bila Italija za renesansnu Evropu, sjajno središte umetnosti. U vremenu od 1500. do 1750., umetnička produkcija bila je na vrhuncu. Obuhvatajući skulpture od različitih materijala, pre svega bronze, beninska umetnost dostigla je visoke domete i u rezbarenoj slonovači.

Grad Benin bio je prestonica naroda Bini, koji je zahvaljujući jakoj vojsci i čvrstoj političkoj organizaciji na čelu sa kraljem, stvorio prostrano kraljevstvo. Umetnost Benina je umetnost dvora: ona veliča kralja. Tako je i rezbarenje u slonovači bilo u potpunosti pod njegovim okriljem. Umetnici-rezbari radili su isključivo u krugu kraljevske palate, ujedinjeni u posebno udruženje igbesamvan. Bilo im je, čak, zabranjeno, pod pretnjom smrtne kazne, da primaju narudžbine drugih lica[12]. Od slonovače su izradivane uglavnom skulpture manjih dimenzija: maske, statuete, žezla i nakit sa tradicionalnim motivima. Međutim, posebno su značajne velike rezbarene kljove, koje u dugim spiralnim redovima, prikazuju vojne podvige i velike događaje kraljevstva. Danas je gotovo sigurno da su ove velike kljove, ukrašene izvanrednim reljefima, bile namenjene žrtvenicima predaka kraljeva, nazvanim arunerha[13]. Rezbarene kljove nalazile su se na brončanim glavama predaka uhumvelao, kao neka vrsta krunе, uglavljene na temenu u posebnom otvoru. Evidentna je monumentalnost i kralja dostoјna veličanstvenost upečatljive celine brončanih glava i masivnih rezbarenih kljova na njima.

Rog od slonovače simbolizuje, zapravo, magične

56 STATUETA, KOST, LEGA, ZAIR,
VLASNIŠTVO DR LJUBICE ĐORĐEVIĆ.

50 ŽENSKA FIGURA, SLONOVACHE, ZAIR
VLASNIŠTVO DR LJUBICE ĐORĐEVIĆ

snage pokojnika: on je nadprirodno produženje što vezuje nestalog i kralja koji vlada. Tako skulptura od slonovače, na neki način označava i produžetak vladalačke, političke moći[14].

Uporedo sa umetnošću Benina, od 16. veka javlja se jedna specifična pojava – takozvana afroportugalska umetnost, nastala prožimanjem kultura naroda Afrike i kolonizatora, Portugalaca. Taj osobeni stil čine razne vrste upotrebnih predmeta, prilagođenih ukusu i potrebama stranaca kao što su: pehari, čaše, posude za so, kašike, viljuške i rogoviti-trube od slonovače. Najveći deo ovih neobičnih i veoma lepih primeraka stvorili su skulptori naroda Bulom (Šerbro) iz Sijera Leone i manjim delom umetnici Benina[15]. Portugalci su, poznavajući umeće afričkih rezbara, i znajući za privlačnost koju je slonovača kao dragoceni materijal imala za Evropu, pokušavali da, na svaki način pridobiju rezbare za svoje porudžbine.

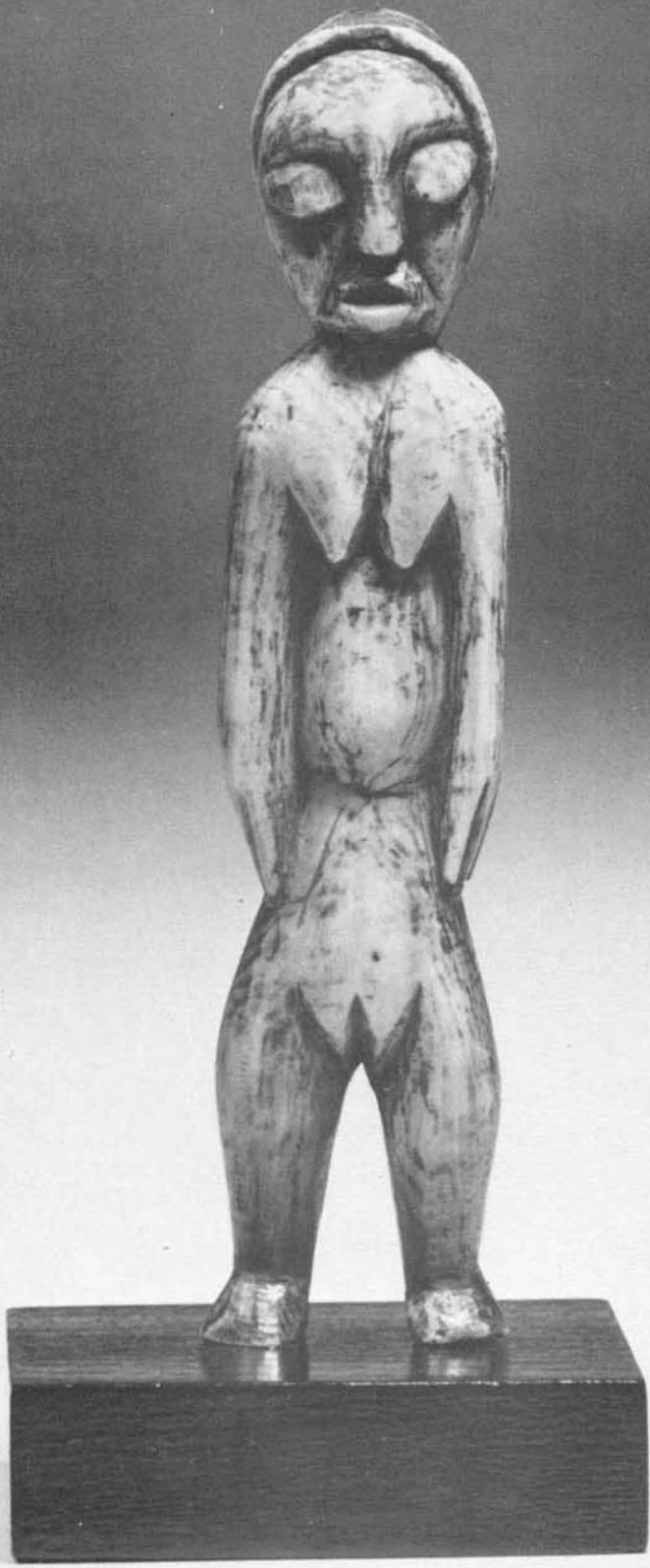
Sa druge strane, tako, odjeci evropske renesanse dosevaju preko Portugalaca na afričko tlo, stvarajući jednu umetnost čijoj su reprezentativnosti, možda, podjednako doprinosele plemenitost materijala, bogatstvo motiva, prefinjenost i originalnost izrade, koliko i elegancija renesansnog prototipa. Posebno su se svojim estetskim kvalitetima izdvajale posude za so, izrađivane za portugalski dvor, da bi se u kasnijim vremenima isticale i u većini kolekcija evropskih vladara. Kašike i viljuške takođe su rađene po evropskom uzoru, ponekad su istog oblika kao i one koje su koristili evropski aristokrati u 16. veku.

Sjajna afroportugalska umetnost, prva eksportna umetnost Afrike, stvarana vekovima, gotovo sasvim je nestala sa afričkog tla. Zajedno sa umetnošću starog kraljevstva Benin preselila se u muzeje zapadnog sveta.

Afrička proizvodnja slonovače za izvoz nastavila se do danas. Najveći broj izloženih primeraka proizvedeni su u Africi u našem veku, poslednjih 20 godina. Savremeni afrički umetnici menjaju i teme i način umetničke obrade, prikazujući scene lova, floru i faunu, seoske motive, verističke portrete afričkih žena, afričke trgovce, pa i Evropljane, a i mnoge druge motive koje nismo susretali u tradicionalnoj afričkoj slonovači. Današnji turisti mogu da kupe razbarene slonove u nizu – takozvanu kljovu most, zatim tipično afričke životinje, nakit evropskog tipa i najrazličitije ukrasne i upotrebljene predmete kao što su pribor za pisanje i rezanje hartije, kutije za duvan, oznake za knjigu, držaci za salvete ili elegantne mešalice za koktele, – sve prilagođeno evropskom ukusu.

Predmeti novije izrade, rađeni savremenim alatom, nemaju uvek lepotu, maštovitost, zanatsku vrednost i izvornost ranijih radova. Pa ipak, ne treba podcenjivati i ovu rezbarsku umetnost koja je često originalna uprkos promenljivosti inspiracije, akcentu na živopis-

41 STATUETA SŁONOWAČA, ZAIR,
VLAŠNIŠTVO PORODICE TRČKA.

46 KAŠIKA KALUKILI, SLONOVAČA, LEGA, ZAIR.
VLASNIŠTVO DR LJUBICE ĐORĐEVIĆ.

nom; i pored očitih uticaja sa strane.

Motivi skulptura su ponekad i stari, sećanje na afričke mitove i predanja, iako značenja malo interesuju onoga ko ih poseduje. Ono što interesuje evropskog posmatrača su pre svega lepota, plemenitost i skupocenost materijala, virtuoznost tehnike i obrade.

Jedan od najuspešnijih novijih radova na našoj izložbi je par lavova iz Egipta. Moglo bi se čak zaključiti da su iz Nubije, ili da su, barem, nastali po ugledu na tu drevnu i još nedovoljno istraženu umetnost. Lavovi su u starom Egiptu sunčane životinje, često prikazani u paru, jedan drugom okrenuti leđima, a licem jedan prema Iстоку, други prema Zapаду[16]. Vremenom su postali simboli dva horizonta i sunčeve putanje, od jednog kraja zemlje do drugog. Prateći proticanje dana, simbolizovali su Juče i Sutra. A kako je podzemni sunčev put vodio od čeljusti zapadnog lava do čeljusti istočnog, iz kojih se sunce jutrom ponovo rađalo, tako su oni sunčev put neprekidno podmladivali. Lavovi su, u širem smislu, predstavljali obnovu snage potrebne za menu Dana i Noći, napora i odmora. Lav je inkarnacija sunčevog povratka, obnove kosmičke i biološke energije.

Skriveni smisao ovih životinja-simbola potvrđuje još jednom da umetnost afričkog kontinenta, pa i savremenu, ukoliko želimo da je shvatimo, treba posmatrati kroz viševekovni stvaralački kontinuitet i tradiciju, o kojoj su svedočanstvo često samo mitovi i legende.

Uopšte uzev, umetničko oblikovanje pa i spiritualna tema životinje izuzetno privlači i afričkog umetnika i evropskog kupca. Stoga su afričke životinje česta tema i na izložbi. One su deo poimanja sveta i metafora za ljudske osobine: lav-neustrašivosti, antilopa-brzine, krokodil-dugovečnosti, majmun-pravednosti, nilski konj i vepar-telesne snage i slon-mudrosti[17]. U Africi je svaka nit života protkana nitima poštovanja i identifikacije sa životinjama. Sa druge strane, evropskog posmatrača posebno impresioniraju životinje velike majestoznosti, snage ili lepote, kao da savremeni čovek u životinjama Afrike nalazi potvrdu sopstvenih težnji ka lepoti, uspehu i snazi. Kao da se ljudi razvijenog sveta, koji veruju da su zauvek ovladali prirodom, sa nostalгијом vraćaju prirodi na koju su zaboravili. Umetnik-Afrikanac, osećajući puls prirode, rezbari za strance graciozno izvijene antilope, masivne i stamene nilske konje, lavove koji kipte od snage i krda slonova u nizu, koji putuju kroz prostor i vreme.

Ljudska figura i portret takođe su predmet interesovanja savremenog afričkog skulptora. Tako smo i na izložbi u prilici da prikažemo brojne ženske portrete, poprsja i biste na kojima dominiraju afričke frizure, raskošne i komplikovane, a koje su u životu i stvarnosti umetničke kompozicije same po sebi. Ovi veristički ženski portreti neobično su atraktivni za evropskog

36 STATUETA SA ŠEST LIKOVA, KOST. LEGA, ZAIR,
VLASNIŠTVO PORODICE TRČKA.

49 ŽENSKA FIGURA, SLONOVACHE, ZAIRE.
VLASNIŠTVO PORODICE TRČKA.

- 1 Ola Balogun, *Introduction a la culture africaine*, Union Generale d'Editions, Paris, 1977., 125
- 2 *Dictionnaire des civilisations africaines*, Fernand Hazan, Éditeur, Paris, 1968., 227
- 3 isto, 227
- 4 Jelena Arandelović-Lazić, Afrički nakit, Muzej afričke umetnosti, Beograd, 1984., 30
- 5 Herbert M. Cole, *Living art among the Samburu*, The Fabrics of Culture, Mouton Publishers, New York, 1979., 90
- 6 Boris de Rachewiltz, *Introduction to African Art*, John Murray, London, 1966., 122
- 7 Joseph Cornet, *Art de l'Afrique Noire au pays du fleuve Zaïre*, Arcane, Bruxelles, 1972., 257
- 8 isto, 258
- 9 isto, 267
- 10 isto, 268
- 11 A. A. Y. Kyerematen, *Panoply of Ghana*, Longmans, Green and Co, Ltd., London, 1964., 58–59
- 12 Alain Jacob et Axel de Heeckeren, *Poteries-ivoires de l'Afrique Noire, ABC Décor*. Revue mensuelle, Paris, 1977., 20
- 13 isto, 24
- 14 isto, 24
- 15 Malcolm Mc Leod, *Treasures of African Art*, Abeville Press, Inc., New York., 1980., 25–27
- 16 J. Chevalier-A. Gheerbrant, *Rječnik simbola*, Nakladni zavod Matice Hrvatske, 1983., 345
- 17 Thinking with Animals, Smithsonian institution, 1982., 4–11

posmatrača. Njihova uravnoteženost kompozicije i preciznost detalja, što odlikuje dela nove umetničko-rezbarske produkcije, daleko su od svake slučajnosti. Pojedinosti detalja, nakita i virtuoznih frizura, rezbareni su finim potezima, pa je finalna obrada materijala neosporno doprinela popularnosti ovog tipa skulptura. Poprsja glatke i staklaste površine, iako od mlečno bele slonovače, likovnim izrazom dočaravaju gracioznost i tamnu lepotu afričke žene.

U svakom slučaju, savremena slonovača daje nazSKU vitalnosti afričke umetnosti danas. To je, na neki način, novi stadijum jedne umetnosti koja je imala svoj viševekovni put u okviru tradicionalnih afričkih društava i njegovih religioznih i kultnih zahteva, s jedne, i potreba reprezentativne umetnosti afričkih kraljevskih središta, sa druge strane. Autentična, stara umetnost preobražava se i javlja u novom vremenu iz potpuno drugaćijih pobuda. Skriven, tajnovit rad afričkih rezbara u dubini tropskih šuma, po tradicionalnim kanonima i tajnom upućivanju starijih majstora, namenjen kultu ili kraljevskom ritualu, zamenjen je, takođe serijskom izradom egzotičnih motiva. Rezbariti predmete namenjene Evropljanima, za skulptora znači prilagodavati se, opredeliti se za primenjenu umetnost, umetnost enterijera, kabineta, dnevnih soba i vitrina jedne sasvim druge kulture.

U ovu novu umetnost, koja je po našem mišljenju grubo nazivana i označavana kao airport art, afrički umetnik unosi deo svoga podneblja, neuništivo rezbarsko umeće, i još jednom, izuzetan osećaj za skulpturalnu formu. Ono što je interesantno u ovoj novoj produkciji je često apsolutna promena stila stvaranjem eksportne umetnosti: umesto stilizacije, shematizovanih i svedenih formi, osobina klasične afričke umetnosti – tu je gotovo uvek realizam, koji je inače više nego redak u autentičnoj afričkoj umetnosti. Skulpture od slonovače su, ipak, samo uspomena na naš boračak u Africi, na mirise, zvukove, boje podneblja, možda i safari, koje u skulpturama želimo da prepoznamo.

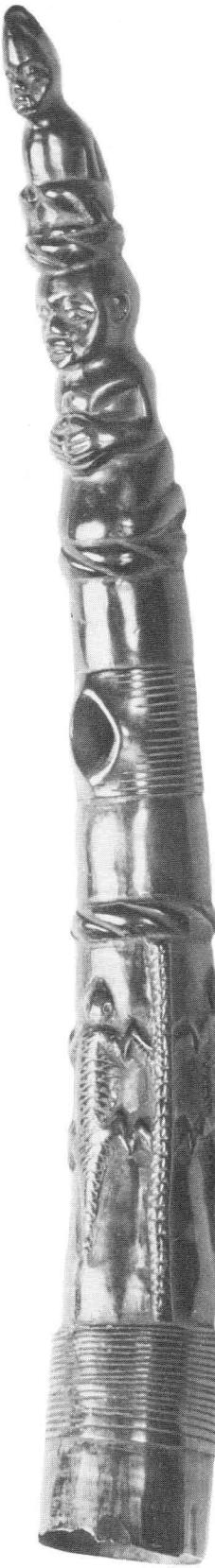
Najzad, kada je reč o perspektivama ove grane afričkog rezbarstva, treba imati u vidu da je slonovača, a sasvim tim i slonovača sve manje, pa tako i materijala za izradu. Stoga se možda može reći, bez obzira na još nedovoljno iskazane umetničke potencijale zemalja savremene Afrike, – da je umetnost slonovača svoje vrhunce doživela u prošlosti.

32 MASKA, KOST, ZAIR,
VLASNISTVO PORODICE TRCKA.

Katalog

1	Kljove savanskog slona. Mali. Dužina spoljne strane 125 cm. Vlasništvo Vede Zagorac i dr Zdravka Pečara.	18	Krokodil. Slonovača. Egipat. Dužina 14,5 cm. Vlasništvo Vede Zagorac i dr Zdravka Pečara	40	Statueta. Kost. Lega. Zair. Visina 20 cm. Vlasništvo dr Ljubice Đorđević
2	Kljove mladog slona. Zair. Dužina spoljne strane 64 cm. Vlasništvo dr Ljubice Đorđević	19	Krokodil. Slonovača. Egipat. Dužina 17,5 cm. Vlasništvo Vede Zagorac i dr Zdravka Pečara	41	Statueta. Slonovača. Zair. Visina 17,3 cm. Vlasništvo porodice Trčka
3	Kljova most. Slonovača. Zair. Dužina spoljne strane 52 cm. Muzej Medimurja, Čakovec (Inv. br. 157)	20	Harfa <i>kundi</i> . Slonovača, drvo i zmijska koža. Mangbetu. Zair. Dužina spoljne strane 86 cm. Vlasništvo dr Ljubice Đorđević	42	Statueta sa tri lika. Slonovača. Lega. Zair. Visina 19 cm. Vlasništvo porodice Trčka
4	Slon. Slonovača. Egipat. Dimenzije 27,5×10 cm. Vlasništvo Vede Zagorac i dr Zdravka Pečara	21	Svirala. Slonovača. Zair. Dužina spoljne strane 40 cm. Vlasništvo dr Ljubice Đorđević	43	Statueta sa dva lika. Slonovača. Lega. Zair. Visina 19,4 cm. Vlasništvo porodice Trčka
5	Slonovi. Slonovača. Gana. Visina 4 do 4,5 cm. Vlasništvo Vede Zagorac i dr Zdravka Pečara	22	Harfa <i>kundi</i> . Slonovača, drvo i zmijska koža. Zair. Dužina spoljne strane 85 cm. Vlasništvo dr Nikole Vuča.	44	Statueta. Slonovača. Zair. Visina 14,7 cm. Vlasništvo dr Ljubice Đorđević
6	Kljova sa ženskim poprsjem. Slonovača. Obala Slonovače. Visina 61 cm. Vlasništvo Vede Zagorac i dr Zdravka Pečara	23	Kljova sa dve figure. Slonovača. Zair. Dužina spoljne strane 33,3 cm. Vlasništvo dr Ljubice Đorđević	45	Statueta. Slonovača. Zair. Visina 11,2 cm. Vlasništvo dr Ljubice Đorđević
7	Žensko poprsje. Slonovača. Zair. Visina 37 cm. Vlasništvo dr Ljubice Đorđević	24	Maske-privesci. Kost. Gvineja. Veličina 3,5 do 11 cm. (Inv. br. 388–404)	46	Kašika <i>kalukili</i> . Slonovača. Lega. Zair. Dužina 14,2 cm. Vlasništvo dr Ljubice Đorđević
8	Žensko poprsje. Slonovača. Zair. Visina 18,7 cm. Vlasništvo dr Ljubice Đorđević	25	Majmun. Kost. Zair. Visina 11,5 cm. Vlasništvo dr Ljubice Đorđević	47	Kašika <i>kalukili</i> . Slonovača. Lega. Zair. Dužina 16,3 cm. Vlasništvo dr Ljubice Đorđević
9	Kutija. Slonovača. Zair. Dimenzije 27,5×16,5 cm. Vlasništvo Vede Zagorac i dr Zdravka Pečara	26	Majmun. Kost. Zair. Visina 12 cm. Vlasništvo dr Ljubice Đorđević	48	Kašika <i>kalukili</i> . Slonovača. Lega. Zair. Dužina 20,2 cm. Vlasništvo dr Ljubice Đorđević
10	Kutija. Slonovača. Mali. Dimenzije 10,8×10 cm. Vlasništvo Vede Zagorac i dr Zdravka Pečara	27	Majmun. Kost. Zair. Visina 12,1 cm. Vlasništvo dr Ljubice Đorđević	49	Ženska figura. Slonovača. Zair. Visina 24 cm. Vlasništvo porodice Trčka
11	Slon. Slonovača. Obala Slonovače. Dimenzije 12×10 cm. Vlasništvo Vede Zagorac i dr Zdravka Pečara	28	Statueta. Kost. Zair. Visina 11,8 cm. Vlasništvo porodice Trčka.	50	Ženska figura. Slonovača. Zair. Visina 14 cm. Vlasništvo dr Ljubice Đorđević
12	Nilski konj. Slonovača. Sudan. Dimenzije 21×9 cm. Vlasništvo porodice Šašić	29	<i>Akuaba</i> , lutka plodnosti. Slonovača. Ašanti. Gana. Visina 18 cm. Vlasništvo Vede Zagorac i dr Zdravka Pečara	51	Statueta. Kost. Zair. Visina 16,5 cm. Vlasništvo dr Ljubice Đorđević
13	Nilski konj. Slonovača. Egipat. Dimenzije 12×7 cm. Vlasništvo Vede Zagorac i dr Zdravka Pečara	30	Statueta. Kost. Zair. Visina 17 cm. Vlasništvo dr Ljubice Đorđević	52	Statueta. Kost. Zair. Visina 14 cm. Vlasništvo dr Ljubice Đorđević
14	Lav. Slonovača. Egipat. Dimenzije 33×8 cm. Vlasništvo porodice Šašić	31	Statueta. Kost. Zair. Visina 21,2 cm. Vlasništvo porodice Trčka	53	Poprsje sa dva lika. Kost. Zair. Visina 13 cm. Vlasništvo dr Ljubice Đorđević
15	Kljova most. Slonovača. Zair. Dužina spoljne strane 55 cm. Vlasništvo dr Ljubice Đorđević.	32	Maska. Kost. Zair. Veličina 17,5 cm. Vlasništvo porodice Trčka	54	Statueta. Kost. Lega. Zair. Visina 19 cm. Vlasništvo dr Ljubice Đorđević
16	Krokodil. Slonovača. Egipat. Dužina 14 cm. Vlasništvo Vede Zagorac i dr Zdravka Pečara	33	Maska. Kost. Zair. Veličina 13 cm. Vlasništvo porodice Trčka	55	Statueta. Kost. Lega. Zair. Visina 10 cm. Vlasništvo dr Ljubice Đorđević
17	Krokodil. Slonovača. Egipat. Dužina 14,2 cm. Vlasništvo Vede Zagorac i dr Zdravka Pečara	34	Ženska figura. Kost. Zair. Visina 25 cm. Vlasništvo dr Ljubice Đorđević	56	Statueta. Kost. Lega. Zair. Visina 10,5 cm. Vlasništvo dr Ljubice Đorđević
		35	Muška figura. Kost. Zair. Visina 23 cm. Vlasništvo dr Ljubice Đorđević	57	Poprsje. Kost. Lega. Zair. Visina 7,7 cm. Vlasništvo dr Ljubice Đorđević
		36	Statueta sa šest likova. Kost. Lega. Zair. Visina 27,5 cm. Vlasništvo porodice Trčka	58	Poprsje. Kost. Lega. Zair. Visina 11 cm. Vlasništvo dr Ljubice Đorđević
		37	Statueta sa šest likova. Kost. Lega. Zair. Visina 19,7 cm. Vlasništvo porodice Trčka	59	Poprsje. Slonovača. Zair. Visina 18,5 cm. Vlasništvo Vede Zagorac i dr Zdravka Pečara
		38	Statueta sa dva lika. Kost. Lega. Zair. Visina 15 cm. Vlasništvo porodice Trčka	60	Poprsje. Slonovača. Zair. Visina 19 cm. Vlasništvo Vede Zagorac i dr Zdravka Pečara
		39	Statueta. Kost. Lega. Zair. Visina 16,5 cm. Vlasništvo dr Ljubice Đorđević		Žensko poprsje. Slonovača. Zair. Visina 11 cm. Vlasništvo dr Ljubice Đorđević

21 SVIRALA, SLONNOVĀČA, ZAIR,
VLAŠNIŠTVO DR LJUBICA ĐORĐEVIĆ.

- 62** Žensko poprsje. Slonovača. Zair. Visina 16 cm. Vlasništvo dr Ljubice Đorđević
- 63** Statueta. Slonovača. Ruanda. Visina 15,5 cm. Vlasništvo Vede Zagorac i dr Zdravka Pečara
- 64** Statueta. Slonovača. Ruanda. Visina 14,7 cm. Vlasništvo Vede Zagorac i dr Zdravka Pečara
- 65** Poprsje. Slonovača. Zair. Visina 21,2 cm. Vlasništvo Vede Zagorac i dr Zdravka Pečara
- 66** Žensko poprsje. Slonovača. Zair. Visina 10 cm. Vlasništvo dr Ljubice Đorđević
- 67** Žensko poprsje. Slonovača. Zair. Visina 11 cm. Vlasništvo dr Ljubice Đorđević
- 68** Žensko poprsje. Slonovača. Zair. Visina 13,7 cm. Vlasništvo dr Ljubice Đorđević
- 69** Statuete sa afričkim frizurama. Slonovača. Zair. Visina 6 cm. Vlasništvo dr Ljubice Đorđević
- 70** Držać za olovke. Slonovača, zlato i nožice gazele *dorka*. Mali. Visina 19 cm. Vlasništvo Vede Zagorac i dr Zdravka Pečara
- 71** Nož za papir. Slonovača, zlato i nožica gazele „dorka“. Mali. Dužina 32,2 cm. Vlasništvo Vede Zagorac i dr Zdravka Pečara
- 72** Kutija za duvan. Slonovača. Centralnoafrička republika. Dimenzije 10,5×5 cm. Vlasništvo Vede Zagorac i dr Zdravka Pečara
- 73** Posuda za šminku. Slonovača. Sudan. Visina 17,5 cm. Vlasništvo porodice Trčka
- 74** Narukvice. Slonovača. Sudan i Kenija. Prečnik 7,5 do 11 cm. Vlasništvo porodice Trčka

34 ŽENSKA FIGURA. KOST. ZAIR.
VLASNIŠTVO DR LJUBICE ĐORĐEVIĆ.

Izdavač:
Muzej afričke umetnosti
Zbirka Vede i dr Zdravka Pečara
Beograd 11000
Andre Nikolića 14
Za izdavača:
Jelena Aranđelović-Lazić
Design:
Saveta i Slobodan Mašić
Photo:
Vladimir Popović
Realizacija:
Studio Structure, Beograd
Štampa:
Forum, Novi Sad
Štampanje ove publikacije završeno
je 10. marta 1985. godine.

nas ovi predmeti čine zbirku beogradskog Muzeja afričke umetnosti.

dr Zdravko Pečar

Roden 1922. u Čakovcu. Završio studije istorije i doktorirao na Filozofskom fakultetu u Beogradu. Učesnik je revolucije od 1941. godine. U posleratnim godinama radio je kao novinar u listovima *Politika*, *Borba*, *Rad*, agenciji *Tanjug* i bio jedan od osnivača časopisa *Međunarodna politika*. Preko dvadeset godina boravio je u afričkim zemljama kao dopisnik jugoslovenskih lista i docnije kao ambasador naše zemlje. Bio je svedok i neposredni posmatrač brojnih događaja u istočnoj, centralnoj i zapadnoj Africi, a u severnoj Africi i ratni dopisnik iz alžirske revolucije. Tokom svojih afričkih godina u Maliju, Gani, Obali Slonovače, Liberiji, Gornjoj Volti, Togou i Beninu, zajedno sa Vedom Zagorac, pasionirano je sakupljaо umetničke predmete, lovačke trofeje, oružje, odeću i predmete svakodnevne upotrebe na širokim prostorima afrič-

dr Ljubica Đorđević

Roden 1921. u Beogradu, gde je završila Medicinski fakultet. Posebno se bavila mikrobiologijom. U okviru međunarodne saradnje, radila je kao ekspert UN za svetsku zdravstvenu organizaciju. U Gani je bora-

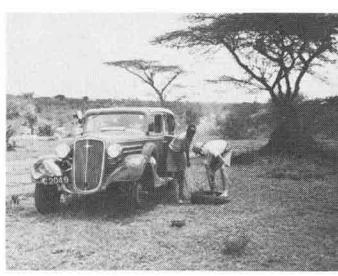
DR LJUBICA ĐORĐEVIĆ U MUZEJU AFRIČKE UMETNOSTI, BEOGRAD, 1984.

vila 1962–1974., zatim u Zairu i Kongo. Stručnjak i putnik, obišla je gotovo sve afričke zemlje, sakupljajući posebno dela mlađih autora iz poznate slikarske škole Poto-Poto. Pored toga, dr Ljubica Đorđević ima kolekciju skulptura od drveta, slonovače i malahita. Tokom 1984. godine veći deo njene kolekcije slika bio je izložen u Muzeju afričke umetnosti u Beogradu na izložbi *Savremeno slikarstvo Zaira i Konga*.

Koloman Trčka

Roden 1909. u Zrenjaninu, poreklom Čeh. Između 1937–1941., radeći kao snabdevač kožom za fabriku obuće *Bata* u Zlinu, ČSSR, boravio je u zemljama istočne Afrike. I posle

KOLOMAN TRČKA NA PUTU ZA KILIMANDŽARO, KENIJA, 1935.

rata, zajedno sa suprugom Katicom, često je bivao u Africi, u Ruanđi, Sudanu, Etiopiji, Gornjoj Volti i Senegalu, radeći za beogradski *Centrotekstil* i specijalizovane odseke UN. U tim zemljama upoznao je i zavoleo afričku umetnost, predmete kulnih i ritualnih obreda i sakupljao ih od tridesetih godina do danas. Tako je nastala kolekcija koja sadrži preko 200 primeraka sitne plastike, maski, statueta i slonovače, najvećim delom iz zapadne Afrike, zatim srebrne krstove i slike slika srpskih umetnika između dva rata.

dr Nikola Vučo

Roden 1902. u Beogradu. Redovni profesor Ekonomskog fakulteta u Beogradu, gde je predavao Ekonomsku istoriju sveta. Više decenija bavi se izučavanjem starih zanata na Balkanu. Poznavalac umetnosti i istinski ljubitelj, u periodu između dva rata, sakupljaо je raznovrsne umetničke predmete, i posebno, muzičke instrumente iz celog sveta. U drugom

DR NIKOLA VUČO U VENEZIJI, 1926.

svetskom ratu, njegova retka zbirka instrumenata najvećim delom je nestala. Srećom, afrička harfa *kundi*, nabavljena 1933. godine u Parizu – gde je Nikola Vučo studirao, istovremeno pripadajući pokretu nadrealizma – sačuvana je do danas. Ostale kolekcije dr Vuča obuhvataju jugoslovensko slikarstvo između dva rata, retke knjige, etnološke predmete, stilski nameštaj i makete brodova.

Veda Zagorac

Roden 1914. u Šišincu, Banija. Za vreme studija u Zagrebu posvetila se revolucionarnom radu i učestvovala u NOB kao borac i politički radnik.

VEDA ZAGORAC U AKRI, GANA, 1974.

DR ZDRAVKO PEČAR U BAMAKU, MALI, 1970.

Posle oslobođenja radila je kao ekonomista na mnogim odgovornim dužnostima na obnovi zemlje. Zahedno sa dr Zdravkom Pečarom boravila je više od dvadeset godina u Africi, baveći se publicističkim radom i izučavajući život, običaje i umetnost afričkih naroda. Sa istinskim nervom kolezionara učestvuje u sakupljanju umetničkih predmeta zapadne Afrike i u vremenu od 1955. do 1977. radi na formiranju izuzetne zbirke od više stotina predmeta tradicionalne afričke umetnosti, koja je poklonjena gradu Beogradu. Da-

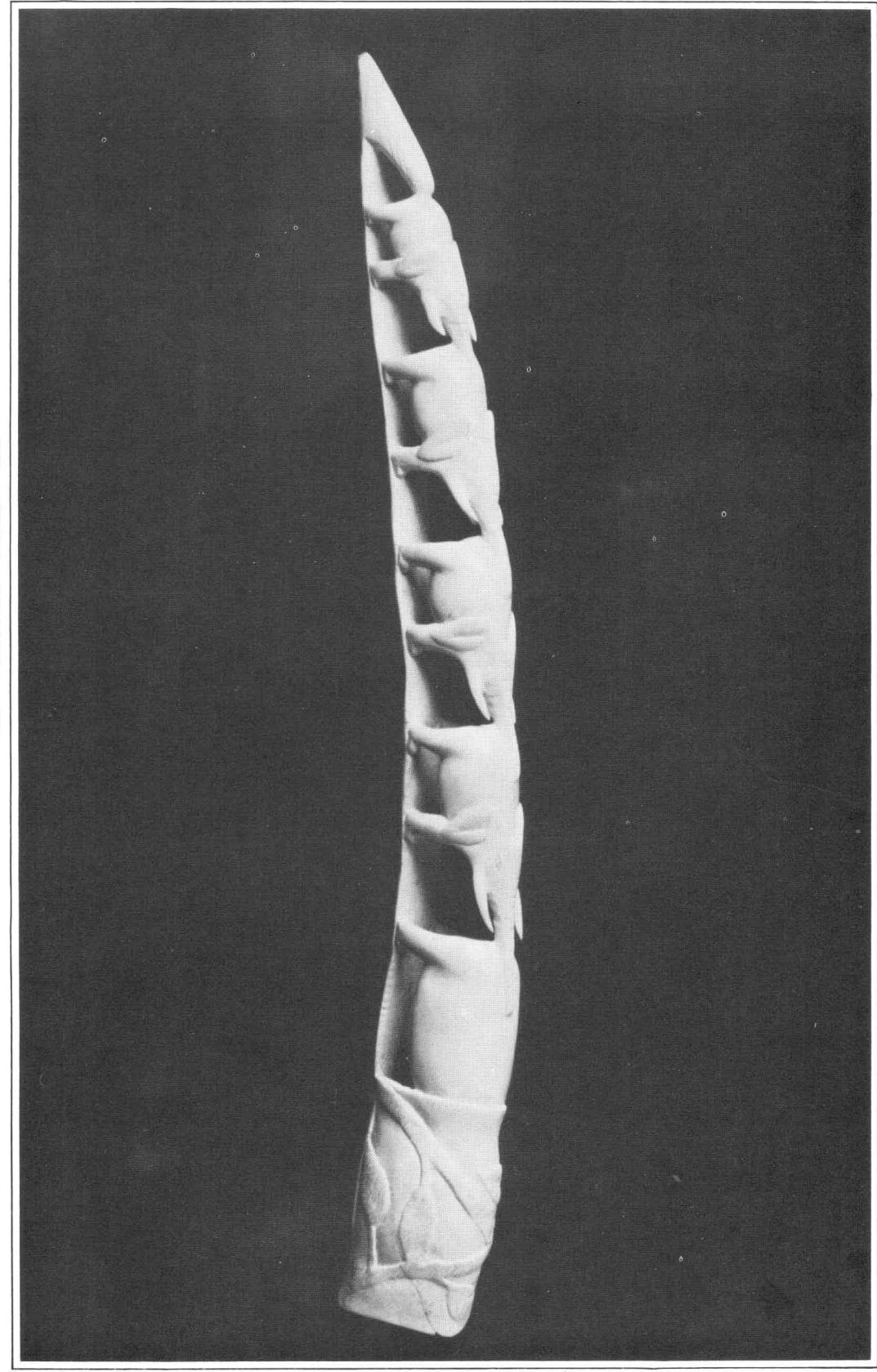
Nikola Šašić

Rođen 1925. u Surduku, Srem. Diplomirao na Pravnom fakultetu u Beogradu. Dugogodišnji diplomata, kao savetnik i ambasador petnaestak godina boravio je u afričkim zemljama – u Sudanu, Zambiji, Libiji i Angoli. Upoznavši duh i kulturu afričkih naroda, zajedno sa svojom suprugom Danicom, počeo je da sakuplja umetničke predmete. Tako je nastala zbirka od oko stotinu predmeta, među kojima su slike u ulju iz Zaira, predmeti od slonovače, beduinski nakit i kamene statuete iz Angole.

NIKOLA ŠAŠIĆ U ETNO-PARKU
U LIVINGSTONU, ZAMBIJA, 1965.

15 KLUJOVA MOST. SLONOVACA, ZAIR.
VLAŠNISTVO DR LJUBICE ĐORĐEVIĆ.

12 NILSKI KONJ. SLONOVAC. SUDAN.
VLASNIŠTVO PORODICE ŠAŠIĆ.

